

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

**ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА
КИЄВА)**

спеціальність: 106 Географія

галузі знань: 10 Природничі науки

на здобуття освітнього ступеню: Магістра

за освітньо-науковою програмою – Політична географія та геополітика

Магістерська робота
студентки денного відділення
Третьякової Анни Ростиславівни

Науковий керівник: кандидат геогр.
наук, доцент
Хільчевська І.Г.

КИЇВ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ.....	5
1.1. Хронологія розвитку концепції збалансованого розвитку.....	5
1.2. Нормативно-правова база забезпечення концепції збалансованого розвитку.....	6
1.3. Теоретико-методичні основи управління сталого розвитку міста.....	12
1.4. Досвід Європейського союзу щодо сталого розвитку у містах.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ СВІТУ.....	16
2.1. Передумови та принципи.....	16
2.2. Міжнародні регулятори сталого розвитку.....	16
2.3. Сталий розвиток у містах світу.....	21
2.4. Програма «Зелена місто».....	24
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА В КОНТЕКСТІ ЦСР.....	26
3.1. Сталий розвиток міст та громад України та міста Києва в контексті ЦСР.....	26
3.2. Тенденції сталого розвитку міста Києва. Концепція «KyivSmartCity».....	30
3.3. Проблеми та перспективи збалансованого розвитку міста Києва.....	36
ВИСНОВОК.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в усвідомленні людством реальної небезпеки екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації. Залишаючись етнічно, національно різними, народи все більше зближуються, взаємно впливають і залежать один від одного. Світова спільнота функціонує і розвивається за певними спільно визначеними правилами та з використанням спеціально створених міжнародних механізмів. Безперечним є факт, що поодиножодна країна не впорається з такими глобальними проблемами як кліматичні зміни, вичерпаність невідновлюваних ресурсів, особливо енергоносіїв, забруднення повітря і води, так само як не можна поодиножодно подолати загрозу війн, приборкати міжнародний тероризм, подолати глобальні епідемії та інші загрози.

У той же час існують десятки країн, де розвиток залишається надто уповільненим. У першу чергу, через нестачу ресурсів та з низки інших причин, загальні темпи просування до визначених цілей є неприйнятними, оскільки вони не дозволяють бідним країнам, що розвиваються, не те що стати в один ряд з розвиненими країнами, а, хоч би певною мірою наблизитися до них у доступному для огляду майбутньому.

Теоретичні основи збалансованого (сталого) розвитку суспільства у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко, Л. Б. Шостак, В. Я. Шевчук, З. В. Герасимчук, В. П. Прадун, Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка, А. Г. Тихонов, Н. В. Гребенюк, О. В. Грянник, В. П. Феденко, В. М. Трегобчук та ін.

Об'єктом дослідження є концепція збалансованого розвитку в частині збалансованого розвитку міст.

Предметом дослідження виступає збалансований розвиток міста Києва в контексті цілей сталого розвитку.

Метою роботи є дослідження концепції Сталого розвитку та її адаптація щодо можливості збалансованого розвитку міста Києва в контексті Цілей сталого розвитку.

Практичне значення дослідження полягає у отриманні важливих висновків, які можуть бути застосовані при подальшій науковій роботі (написання статей, рефератів, диплому тощо); при розробці стратегії сталого розвитку міст України на основі аналізу світового досвіду тощо.

Значення отриманих результатів дослідження полягає і в тому, що найважливіші положення дослідження можуть бути застосовані у процесі викладання навчальних курсів «Географія світового господарства», «Глобальні виробничі системи», «Актуальні проблеми збалансованого розвитку» тощо.

Окремі положення дослідження мають дискусійний характер і можуть стати підґрунтям для подальшого наукового дослідження.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел - 36, додатків - 3, містить 8 таблиць, кількість сторінок - 43.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

1.1 Хронологія розвитку концепції збалансованого розвитку

Концепція сталого розвитку має довгу історію становлення. Починаючи від наукових праць В.І. Вернадського про ноосферу (початок минулого сторіччя), декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), де було зазначено зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища, наукових доповідей Римського клубу (1972 р.), у яких сформулювалися ідеї переходу цивілізації до стану «глобальної динамічної рівноваги», до звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку в 1987 р., конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітнього саміту з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) і сьогодні[17].

Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, прийнятий усіма державами-членами Організації Об'єднаних Націй у 2015 році, забезпечує спільний план миру та процвітання для людей та планети як зараз, так і в майбутньому. В його основі лежать 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які є нагальним закликком до дій усіх країн - розвинених та тих що розвиваються - у рамках глобального партнерства. Вони визнають, що припинення бідності та інші негативні наслідки повинні йти рука об руку зі стратегіями, що покращують охорону здоров'я та освіту, зменшують нерівність та стимулюють економічне зростання - і все це одночасно з боротьбою зі зміною клімату та працею збереження наших океанів та лісів.

Узагальнюючи вищесказане, можна дати таке визначення терміну Сталому Розвитку (СР). Сталий розвиток – це модель функціонування

системи із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми протягом визначеного проміжку часу.

Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (Самміт Землі) United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Riode Janeiro у 1992 р. Ця конференція розглядала оточуюче середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні області.

1.2 Нормативно-правова база забезпечення концепції збалансованого розвитку

1. **Стокгольмська конференція (1972 р.)** з навколишнього середовища, де представники 113 країн провели першу всесвітню зустріч з проблем навколишнього середовища [23].

2. Створення **Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку** (комісія Г.Х. Брунтланд) **1983 р.** Організацією Об'єднаних націй. Комісія закликала до нової ери економічного розвитку, безпечного для навколишнього середовища, і визначила поняття сталого розвитку: «Людство здатне зробити розвиток стійким – забезпечити, щоб воно задовольняло потреби сьогодення, не піддаючи ризику здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби».

3. У **1987** проведена **доповідь комісії Брунтланда «Наше спільне майбутнє»**, в якій були викладені попередження про необхідність зміни способу життя і діяльності людства, щоб запобігти подальшому погіршенню природного середовища [23].

4. Конвенції Ріо 1992 р.

- Конвенція з біологічного різноманіття (UN Convention on Biological Diversity – CBD). Її мета - збереження та відновлення біологічного різноманіття, його стале використання, в тому числі і шляхом

справедливого розподілу отриманих від цього вигід. Завдяки втручанню людини, руйнуванню екосистем, темпи вимирання окремих видів живих організмів сьогодні у сотні чи навіть тисячі разів перевищують ті, які є нормою[11].

Втрата біорізноманіття збіднює всю планету, супроводжує деградацію екосистем і може мати негативний вплив на сільськогосподарське виробництво та на економіку цілих регіонів, а також на сільське населення, яке використовує не тільки культивовані культури, але й дикі. Якість функціонування екосистем також має важливе значення для заходів з пом'якшення клімату. Видове різноманіття стало важливим стимулом для розвитку туристичної галузі у багатьох регіонах світу. Отже, є безпосередній зв'язок між збереженням різноманіття видів та забезпечення економічного розвитку і соціальної захищеності населення.

- Рамкова конвенція про зміну клімату (theUnitedNationsFrameworkConventiononClimateChange – UNFCCC). Її мета – стабілізація концентрації в атмосфері парникових газів на рівні, якій забезпечить запобігання негативним антропогенним змінам клімату. Зменшення кількості опадів у посушливих регіонах спричинить опустелювання та зменшення родючості ґрунту, погіршення ареалу диких тварин та рослин, та негативні наслідки для життя сільського населення. Зміна клімату може викликати конфлікти через розподіл природних ресурсів і створить загрозу продовольчій безпеці. В свою чергу, це спричинить міграцію населення та збільшить ризик етнічних та інших соціальних конфліктів[16].

- Конвенція про боротьбу з опустелюванням (theUnitedNationsConventiontoCombatDesertification – UNCCD). Її мета – як запобігання подальшому опустелюванню земель, так і пом'якшення негативного впливу посух. Опустелювання та деградація земель – виклик всьому людству, адже «здорові» та стабільні ґрунти є основою сільського господарства. Найбільше від деградації земель страждає сільське населення, але

це неминуче відбивається на всьому суспільстві. Деградація земель зменшує їх родючість, тому доходи сільського населення скорочуються, а якість їжі та забезпеченість нею серед селян стрімко падає. Масштабна міграція у міста збільшує тиск на інфраструктуру міст та сферу надання послуг.

Серед наслідків таких процесів – підвищення рівня бідності міського населення та загострення соціальних проблем. Значна деградація земель в певному регіоні може створити загрозу для продовольчої безпеки, від чого може постраждати велика кількість населення. Також значними будуть негативні наслідки для біорізноманіття та цілісності екосистем.

5. **Декларація Ріо з навколишнього середовища та розвитку (1992)** визначає права і обов'язки держав світу у межах концепції сталого розвитку.

Основні принципи Декларації:

- в центрі уваги розвитку – люди, які мають право на здорове та якісне життя у гармонії з природою;
- право на розвиток має бути реалізоване таким чином, щоб задовольняти потреби в розвитку і зберігати довкілля для нинішніх і наступних поколінь;
- охорона довкілля має стати невід'ємною частиною процесу розвитку і не може розглядатися окремо від нього;
- всі держави й народи мають співпрацювати для ліквідації бідності і злиднів;
- обмеження і відмова від тих моделей виробництва, які не відповідають сталому розвитку;
- проведення відповідної демографічної політики;

6. Програма дій **«Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21)** (2002).

Документ регламентує основну мету діяльності усіх країн – учасників – просування шляхом сталого розвитку суспільства, за якого задовольняються потреби сучасності без загрози майбутнім поколінням задовольняти свої

потреби. Документ визначає комплексний підхід до проблем довкілля та розвитку на основі глобального партнерства та має 115 напрямків програми.

«Порядок денний на XXI століття» складається з 4 розділів та 40 глав. Перший розділ присвячено економічним та соціальним проблемам людства. Другий розділ відображає напрямки збереження та раціонального використання ресурсів для розвитку. Третій розділ показує необхідність посилення ролі та значення великих суспільних груп населення: жінок, комерційних структур, профспілок, фермерів, дітей та молоді, представників корінного населення, науковців, органів місцевої влади й недержавних організацій у досягненні цілей сталого розвитку суспільства. Четвертий розділ висвітлює способи та методи реалізації Концепції сталого розвитку.

7. Цілі розвитку тисячоліття (2000) – міжнародні цілі розвитку, сформульовані в Декларації тисячоліття ООН 189 країнами-членами ООН та 23 міжнародними організаціями.

Основні 8 цілей:

1. Викорінення крайнього зубожіння та голоду
2. Надання всім жителям планети початкової освіти
3. Забезпечення гендерної рівності та розширення прав жінок
4. Зменшення дитячої смертності
5. Покращення охорони здоров'я матерів
6. Боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями
7. Забезпечення екологічної стійкості
8. Формування глобального партнерства в цілях розвитку[4]

8. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку (2002).

Декларація підтвердила зобов'язання урядів приділяти особливу і першочергову увагу вирішенню глобальних проблем, які створюють загрозу сталому розвитку. В документі визнається той факт, що у світової спільноти є кошти та ресурси для вирішення проблем, пов'язаних із подоланням бідності та

забезпеченням сталого розвитку, і будуть ініційовані додаткові заходи для використання цих наявних ресурсів [9].

9. **Pіo+ 20. Майбутнє, якого ми прагнемо (2012).** В документі підтверджується необхідність дотримання Йоганнесбурзької декларації, курсу на стійкий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для планети, необхідність подальшого просування ідеї збалансованого розвитку на всіх рівнях та інтеграції його економічної, соціальної та екологічної складових і врахування їх взаємозв'язку.

10. Резолюція A/RES/70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року, про підсумковий документ **«Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030»**. Цією резолюцією було прийнято 17 цілей Сталого розвитку, що мають здійснитися до 2030 року. Цілі повинні бути адаптовані відповідно до кожної країни, враховуючи її потенціал, можливості та правову базу.

Сталий розвиток міст та спільнот був визначений як одна з 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які є частиною Порядку денного в галузі розвитку суспільства на період до 2030 року, прийнятого світовими лідерами на історичному Саміті ООН у вересні 2015 року, і має бути досягнений завдяки Цілі 11: Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів [20]. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку та адаптувала для себе глобальні цілі з урахуванням специфіки національного розвитку.

Сталий розвиток міст – це процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик регіональної соціо-еколого-економічної (СЕЕ) системи, спрямованої на досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям, що забезпечує при цьому добробут нинішніх та майбутніх поколінь з дотриманням врівноваженості, збалансованості, гармонійності, стабільності, конкурентоспроможності та безпеки міста.

Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів (**ООН-Хабітат**, англ. TheUnitedNationsHumanSettlementsProgramme, UN-HABITAT) — програма ООН по сприянню сталому розвитку населених пунктів. Заснована в 1978 році. Штаб-квартира організації знаходиться в Найробі (Кенія).

Наприкінці травня-початку червня 1976 року в Ванкувері (Канада) пройшла Перша конференція ООН із населених пунктів (Хабітат I). За підсумками Конференції у Ванкувері у грудні 1977 року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію про створення Комісії з населених пунктів. Основним завданням Комісії стало сприяння розвитку міжнародного співробітництва з питань населених пунктів, житлово-цивільного будівництва і будівельних матеріалів. У березня 1978 року було утворено Секретаріат і виконавчий орган Комісії ООН з населених пунктів (Центр ООН з населених пунктів - Хабітат)[5].

У 1996 році в Стамбулі (Туреччина) відбулася Друга конференція з населених пунктів (Хабітат II) на якій були прийняті основоположні документи Центру ООН з населених пунктів. Перший - "Порядок денний Хабітат", так званий всесвітній План дій зі сталого розвитку населених пунктів. Другий - "Стамбульська декларація," в якій глави держав і урядів держав світу прийняли зобов'язання щодо забезпечення безпеки, життєздатності, продуктивності та сталого розвитку населених пунктів для всіх людей планети.

Програми ООН-Хабітат включають:

- Програму обміну передовим досвідом і методикою місцевого керівництва - глобальну мережу урядових установ, місцевих органів влади та організацій громадянського суспільства, орієнтовану на виявлення та поширення передового досвіду з метою поліпшення умов життя та використання засвоєних уроків при розробці політики та зміцнення потенціалу.
- Програму сталого розвитку міст - спільну ініціативу ООН-Хабітат і ЮНЕП по створенню потенціалів міського екологічного планування і управління за допомогою методів розширення участі населення.

- Проект в галузі водопостачання міст в Африці - ініціативу ООН-Хабітат і ЮНЕП, яка надає підтримку ефективному управлінню та охороні водних ресурсів від міського забруднення.
- Програму боротьби зі стихійними лихами, яка допомагає національним урядам та місцевим органам влади, а також громадам у здійсненні програм відновлення і ліквідації наслідків стихійних лих.
- «Програму локалізації Порядку денного на XXI століття», яка реалізує на місцевому рівні заходи Порядку денного на XXI століття, стимулюючи спільні ініціативи в окремих містах середнього розміру. (Порядок денний на XXI століття - глобальний план дій з метою сталого розвитку, прийнятий в 1992 році на Зустрічі на вищому рівні «Планета Земля».)

1.3 Теоретико-методичні основи управління сталого розвитку міста

Залежно від рівня соціально-економічних систем сталий розвиток може розглядатись у глобальних, регіональних, національних та локальних рамках:

1. Глобальному рівню сталого розвитку притаманний рівномірний соціально-економічний розвиток спільноти, збереження і відтворення навколишнього природного середовища, збалансовані процеси в біосфері. Регулювання та контроль цих процесів здійснюється міжнародними організаціями та програмними документами.

2. Національний рівень сталого розвитку включає окремі країни, де стратегічне управління здійснюється на рівні урядів держав.

3. Регіональний рівень характеризується рівновагою між соціальною, економічною та екологічною підсистемами регіону. Управління здійснюється органами державної та регіональної влади.

4. Локальний рівень охоплює міста, села, райони, де механізм управління сталим розвитком здійснюється органами місцевого самоврядування та громадами [27].

Концептуальні засади сталого розвитку міст визначені Програмою ООН із населених пунктів, де зазначено цільові орієнтири сталого розвитку міст, а саме забезпечення збалансованого розвитку міста, із соціальними, економічними та екологічними аспектами.

Міста відіграють ключову роль як рушійна сила розвитку економіки на регіональному рівні; являються осередком більшості робочих місць, компаній, підприємств, закладів інфраструктури; є центром інновацій, підприємництва та економічного зростання.

Місто можна розглядати, як просторову організацію суспільних відносин, що сформована історико-політичними та соціально-економічними передумовами, внаслідок яких створено середовище життєдіяльності людей, де зосереджені різні сфери діяльності та стилі життя.

Головною метою управління містом є створення самостійного високорозвиненого і конкурентоспроможного міського господарського комплексу, що відповідає вимогам сучасного ринкового середовища і взаємовигідним рівноправним зв'язкам.

Критеріями забезпечення сталого розвитку міста є підвищення рівня комфортності життя його населення, формування життєзабезпечення міста, що впливає на якість життя населення. Соціальна складова сталого розвитку має комплекс заходів, пов'язаних із покращенням умов життя, розвитком соціальної, транспортної, комунікаційної та комунальної інфраструктури. Реалізація економічної складової передбачає збільшення обсягів виробництва, зростання доданої вартості, створення нових робочих місць, та забезпечує зростання доходів населення, ліквідацію бідності та зростання рівня життя. Екологічну ситуацію в місті створюють будь-які дії державної чи місцевої влади, домогосподарств, бізнесу. Реалізація екологічної складової сталого розвитку забезпечує збереження невідновлювальних ресурсів, життєздатність міського середовища.

До прикладу, європейський досвід досягнень Сталого розвитку є важливими для досягнення сталого розвитку в Україні.

1.4 Досвід Європейського союзу щодо сталого розвитку у містах

Розробка та реалізація сучасної стратегії сталого розвитку міста в контексті євроінтеграційних процесів потребує вивчення досвіду Європейського союзу. Розвиток міста і місцевого самоврядування в контексті розбудови Європи на принципах демократії та децентралізації влади, спирається на Європейську Хартію місцевого самоврядування. Також, Європейським союзом розроблено та прийнято Лісабонську стратегію, у якій передбачено реалізацію принципів сталого розвитку, тобто досягнення стійких темпів росту, створення нових робочих місць, забезпечення гідного рівня життя всім групам населення. Важливим аспектом є програмний документ Європа-2020 «Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання», де одним із пріоритетів сталого розвитку визначається «стале зростання через сприяння більш ефективному використанню ресурсів, розвитку збільшенню екологічності та конкурентоспроможної економіки». В основу реалізації стратегії сталого розвитку регіонів і міст ЄС через інструмент Спільної регіональної політики, покладено низку документів, розроблених та прийнятих як складові частини національного законодавства країн-членів (Таблиця 1.1)[15].

Таблиця 1.1. Основні документи Європейського Союзу щодо розвитку міст[15]

Рік	Назва документу	Завдання
1957	Римський договір	Зменшення розриву та ліквідація диференціації між регіонами країн-членів ЄС
1992	Європейська хартія місцевого самоврядування	Посилення ролі місцевого самоврядування в управлінні регіонами, містами, селами
2000	Маастрихський договір	Створення Комітету регіонів в структурі

		Європейської комісії
2000	Лісабонська стратегія	Реалізація принципів сталого розвитку прийнятих конференцією ООН
2001	Європейська стратегія сталого розвитку (Гетеборзька стратегія)	Розробка та реалізація заходів для подолання проблем й досягнення ідей визначених «Цілями тисячоліття»
2006	Стратегія сталого розвитку ЄС	Досягнення цілей сталого розвитку відповідно до «Порядку денного в галузі розвитку на період до 2030 року»
2007	Лейпцизька хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку»	Створення умов для досягнення сталого розвитку міст шляхом інтегрованого управління ними
2010	Європа-2020 «Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання»	Стратегія розвитку ЄС у відповідності до ключових пріоритетів та з метою подолання загроз та викликів

Ініціативи та програми зосереджені на чотирьох політичних цілях:

- Посилення економічного процвітання та зайнятості в містах
- Сприяння рівноправності, соціальній інтеграції та відродженню міста
- Захист і покращення міського середовища, задля досягнення місцевої та глобальної сталості
- Сприяння ефективному управлінню містом та розширення можливостей місцевих органів влади

Міста Європи є ключовими до виконання завдань, визначених Лісабонським договором, оскільки вони є рушійною силою для регіонального зростання, інновацій та створення робочих місць. Важливо, щоб великі та малі міста ставали та залишалися привабливими як для мешканців, так і для бізнесу. Інноваційність та створення нових економічних можливостей в містах – необхідна умова для забезпечення конкурентоспроможності регіонів у міжнародному вимірі.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ СВІТУ

2.1 Передумови та принципи

Сталий розвиток міста – це комплексний процес, який веде до рішення міських проблем, покращенню умов та якості життя жителів шляхом досягнення збалансованості соціально-економічного та екологічного розвитку за рахунок раціонального використання міського ресурсного потенціалу, включаючи міське будівництво, особливості міської території, потенціальні можливості населення, економіки, промислової інфраструктури, і неперервні гранично допустимі навантаження на навколишнє середовище [1].

Таким чином ідеї сталого розвитку найкраще застосовувати в управлінні містами, оскільки саме міста є осередком виникнення екологічних, соціально-економічних та інших проблем і разом з тим, місцями скупчення основної маси жителів, що потребують постійного врегулювання якості життя. Відповідно до цього, місто має виступати як самостійний суб'єкт сталого розвитку, що має на меті врегулювання системних зв'язків та екологічного порядку.

Для досягнення цілей сталого розвитку міста необхідно об'єктивно оцінити ситуацію в міській економіці, інфраструктурі, соціальній сфері та екології.

2.2 Міжнародні регулятори Сталого розвитку

Цілі Сталого розвитку представляють амбіційний план зміцнення миру та процвітання, викорінення бідності та захисту планети. Вони визнані у всьому світі як важливі для майбутнього.

Цей план дій вимагає внеску від усіх елементів суспільства, включаючи місцеві та національні уряди, бізнес, промисловість та приватних осіб. Щоб бути успішним, процес вимагає консенсусу, співпраці та інновацій.

ISO(InternationalOrganizationforStandartization) опублікував більше 22 000 міжнародних стандартів та супутніх документів, що представляють загально визнані керівні принципи та основи, засновані на міжнародному співробітництві. Побудовані навколо консенсусу, вони забезпечують міцну базу, на якій можуть розвиватися інновації, і є важливим інструментом, який допомагає урядам, промисловості та споживачам сприяти досягненню кожної з цілей [35].

Відповідальне використання ресурсів, збереження навколишнього середовища та покращення добробуту громадян є кінцевою метою для експертів технічного комітету ISO, ISO / TC 268, Сталі міста та громади, чий флагманський стандарт **ISO 37101** допомагає визначити свої цілі сталого розвитку та реалізувати стратегії їх досягнення.

До цього основного стандарту приєднується низка стандартів щодо міських показників, включаючи ISO 37120 (показники міських послуг та якості життя) та два нові стандарти ISO 37122 (показники для SmartCities) та ISO 37123 (показники для містких міст).

ISO також має сотні стандартів щодо інтелектуальних транспортних систем, управління водними ресурсами, безперервності бізнесу та стійкості громад, розроблених, для того щоб зробити громади безпечними, стійкими та пристосованими до вирішення проблем. Сюди входять ISO 22313 (системи управління безперервністю бізнесу) та низка стандартів, що зараз розробляються, таких як ISO 22326 (управління надзвичайними ситуаціями),

ISO 22395 (керівні принципи підтримки вразливих людей у надзвичайних ситуаціях) та ISO 24526 (системи управління водоефективністю)[32].

Новий стандарт ISO 37120:2014 встановлює основні показники оцінки міських послуг та якості життя. Показники, включені в стандарт ISO 37120:2014 допомагають оцінити послуги та їх динаміку з кінцевою метою поліпшення якості життя та екологічної стійкості. Єдиний підхід дозволяє без проблем порівнювати міста між собою. Така інформація, у свою чергу, дозволяє ідентифікувати передову практику і вчитися один в одного.

Аспекти, що охоплюються стандартом ISO 37120:2014 включають:

- економіку
- освіту
- енергетику
- екологію
- фінанси
- протипожежний та аварійний захист
- органи державного управління
- охорону здоров'я
- дозволя
- безпеку
- житло
- тверді відходи
- комунікації та інновації
- транспорт
- міське планування
- каналізація
- водопостачання та санітарні служби

Стандарт ISO 37120:2014 може застосовуватися у будь-якому міському муніципалітеті або органі місцевого управління, які бажають оцінювати порівняння та верифікувати характеристики надаваних містом послуг, незалежно від розміру, місця розташування і рівня розвитку. Перший у своєму роді ISO 37120:2014 став першим стандартом оцінки показників міських послуг. Він розроблений як частина збірки стандартів у галузі сталого розвитку населених пунктів. Стандарт опублікований 15 травня 2014 року на

глобальному саміті міст, організованому «Службою глобальних показників оцінки міських послуг» GlobalCityIndicatorsFacility [31].

Переваги застосування стандарту ISO 37120:2014 :

- підвищення ефективності управління та надання послуг
- міжнародний порівняльний аналіз і метрики
- місцевий порівняльний аналіз і планування
- інформування при прийнятті рішень особами, які відповідають за стратегію і міське управління
- взаємонавчання
- економічний важіль запиту фінансування і визнання на міжнародній арені
- економічний важіль запиту фінансування на вищих рівнях керівництва
- принципи сталого планування
- прозорість і публічність даних для інвестиційної діяльності
- порівняльні дані по містах для прийняття рішень, аналізу та глобального аналізу

Окрім запропонованої методики існує система індикаторів сталого розвитку. Вони представлені як показники, які характеризують зміни стану соціально-економічної сфери та навколишнього середовища у часі і тим самим вказують можливі напрямки подальшого розвитку.

Основною метою введення індикаторів є оцінка ситуації або події, для прогнозу розвитку ситуації, що склалася, розробки її рішення. На сьогоднішній день відсутні обґрунтовані кількісні критерії, що дозволяють вимірювати ступінь стійкості розвитку держав, окремих регіонів і територій.

Виділяють два підходи до побудови індексів та індикаторів:

1. Побудова системи індикаторів, за допомогою яких можна робити висновки про окремі аспекти розвитку: екологічних, соціальних, економічних і ін.

2. Побудова інтегральних, агрегованих індексів, за допомогою яких можна комплексно судити про розвиток країни (або регіону). Основні труднощі при

агрегування інформації в індекси полягає у визначенні ваг вихідних показників без втрати значущості і без зайвої суб'єктивності. Зазвичай агреговані показники поділяються на такі групи:

- соціально-економічні;
- еколого-економічні;
- соціально-екологічні;
- еколого-соціо-економічні.

Системи індикаторів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) поділяються на кілька типів:

- група екологічних показників для оцінки ефективності діяльності в галузі охорони навколишнього середовища;
- групи галузевих показників для забезпечення інтеграції природоохоронних питань в галузеву політику;
- група показників, що виводяться з природоохоронної звітності — для забезпечення як включення природоохоронних питань в галузеву політику, так і для забезпечення стійкості управління та використання природних ресурсів.

Одним із індикаторів ОЕСР є модель «тиск-стан-реакція». Модель ТСР працює таким чином: людина своєю діяльністю завдає «тиск» на навколишнє середовище і змінює кількість і якість природних ресурсів («стан»); суспільство реагує на ці зміни шляхом зміни державної політики, змінами громадської свідомості і поведінки («реакція на тиск») (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 Показники моделі «тиск-стан-реакція» [6]

Показники (індикатори) тиску на екосистему	Показники (індикатори) стану екосистеми	Показники (індикатори) реакції соціуму
1.Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т 2.Забір води з	1.Комплексний індекс забруднення атмосфери 2.Стандартний індекс 3.Найбільша повторюваність перевищення гранично допустимої концентрації -	1.Поточні витрати на охорону навколишнього середовища, млн грн. 2.Інвестиції в основний капітал, спрямовані на охорону навколишнього середовища та

<p>водних об'єктів, млн м³</p> <p>3.Обсяг скидання стічних вод в поверхневі водні об'єкти, млн м³</p> <p>4.Використання прісної води, млн м³</p> <p>5.Зміна структури земель, тис. га</p> <p>6.Фонд лісовідновлення, тис.га</p> <p>7.Утворення відходів, тис. т</p> <p>8.Площа, зайнята складуванням промислових відходів, га</p> <p>9.Обсяг заскладованого родючого шару ґрунту, тис. м³</p> <p>10.Вилучення (видобуток) ресурсів</p>	<p>НП (середн),%</p> <p>4.Рівень забруднення атмосферного повітря</p> <p>5.Якість питної води у водопровідній мережі, % проб, які не відповідають гігієнічним нормативам:</p> <p>6.Площа ґрунтів, які відчувають наслідки негативного антропогенного впливу, млн га</p> <p>7.Площа зруйнованих земель, тис. га</p> <p>8.Середній вміст гумусу в ґрунтах,%</p> <p>9.Площа земель особливо охоронюваних природних територій, тис. га</p> <p>10.Загальна площа лісів, тис. га</p> <p>11.Кількість лісових пожеж, од.</p> <p>12.Коефіцієнт природного приростунаселення, на тис. чол. населення</p> <p>13.Коефіцієнт дитячої смертності, кількість дітей, померлих у віці до 1 року, на 1000 народжених</p> <p>14.Кількість надзвичайних ситуацій та катастроф</p> <p>15.Завдана матеріальна шкода від НС і катастроф, тис. грн.</p> <p>16.Коефіцієнт Джині</p> <p>17.Індекс розвитку людського потенціалу</p>	<p>раціональне використання природних ресурсів, млн грн.</p> <p>3.Виявлено порушень вимог законодавства в сфері охорони навколишнього середовища, тис. од.</p> <p>4.Залучення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства в сфері охорони навколишнього середовища, од.</p> <p>5.Розмір накладених штрафних санкцій за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього середовища, млн грн.</p> <p>6.Частка забруднених стічних вод в загальному обсязі скидання стічних вод в поверхневі водні об'єкти,%:</p> <p>7.Вивезено спецтранспортом побутового сміття та рідких відходів з території міських поселень, тис. м³</p> <p>8.Лісовідновлення, га</p> <p>9.Рекультивация земель, га</p> <p>10.Створення захисних лісових насаджень, га</p> <p>11.Екологічні організації, од.</p>
--	--	--

Перевагою запропонованої системи індикаторів сталого розвитку регіону є те, що включені в неї показники можуть відбити вплив антропогенного навантаження не тільки на екосистему регіону, а й на господарську діяльність (через деградацію природних ресурсів і якість навколишнього середовища).

Вона також дозволяє оцінити рівень територіальних диспропорцій, оцінити ефективність реалізованих в місті або регіоні управлінських заходів щодо їх зниження [6].

2.3 Сталий розвиток у містах світу

В дослідженні консалтингової компанії **KnightFrank**, у рейтингу міст світу за якістю життя (CityWellbeingIndex) в 2020 році столиця Фінляндії Хельсінкі зайняла перше місце. CityWellbeingIndex розраховувався виходячи з чотирьох показників: охорони здоров'я, безпеки, якості повітря і стійкості - екологічної та ринкової. Рейтинг охоплює 100 міст. Друге місце посів іспанський Мадрид, третє - канадський Ванкувер. У 2019 трійку лідерів становили тільки європейські міста - Осло, Цюрих і Гельсінкі [14].

Mercer – міжнародна консалтингова компанія в сфері людських ресурсів за рахунок управління персоналом і пов'язаними з ними фінансовими послугами. У зв'язку із пандемією та дуже не стабільною ситуацією у світі, не проводила дослідження стосовно найбільш комфортних міст світу у 2021 році [21].

Проте, у 2019 року компанія оприлюднила рейтинг найбільш комфортних міст світу. Під час дослідження якості життя оцінюються такі фактори, як відпочинок, житло, економічне середовище, купівельна спроможність, публічні сервіси та транспорт, політичне та соціальне середовище, навколишнє середовище, соціокультурне середовище, школа та освіта, медицина [21].

Окремо в 2019 році дослідники оцінювали міста світу за критерієм особистої безпеки. Згідно з дослідженням, у Празі, Вільнюсі, Варшаві, Сараєво, Загребі та Белграді спостерігали постійне поліпшення особистої безпеки. Натомість у Афінах, Мадриді та Парижі рівень особистої безпеки знизився через терористичні напади. За результатами проведених оцінок столиця Австрії,

Відень, десятий раз підряд посідає перше місце у рейтингу QualityofLiving CityRanking організації Mercer. Друге місце посів швейцарський Цюрих, а третє – канадський Ванкувер[36].

PricewaterhouseCoopers - міжнародна мережа компаній, що пропонує професійні послуги у сфері консалтингу та аудиту. Компанія існує більш ніж 160 років та входить до «великої четвірки» аудиторських компаній. Штаб-квартира мережі базується в Лондоні.

У дослідженні PwC "Міста можливостей-7" за 2016 рік порівнюються соціальні та економічні умови у 30 провідних містах світу за 10 показниками, у тому числі такими, як "Транспорт та інфраструктура", "Легкість ведення бізнесу", "Демографія та комфорт життя", "Рівень технологічної готовності" та "Вартість життя" [12].

Лондон двічі очолював рейтинг "Міста можливостей" за результатами комплексного порівняльного дослідження 30 провідних ділових центрів світу, що свідчить про його перспективи виграти конкурентну боротьбу за цілим рядом напрямків після прийняття Великою Британією рішення про вихід з ЄС.

Друге місце у рейтингу PwC "Міста можливостей" посів Сінгапур, на третьому розташувався Торонто, а решта місць у чільній п'ятірці дісталися Парижу та Амстердаму. Загалом міста Європи посіли чотири місця у першій десятці рейтингу [12].

Numbeo - це найбільша у світі база даних користувачів, що надають інформацію про міста та країни світу. надає поточну та своєчасну інформацію про світові умови життя, включаючи вартість життя, показники житла, охорону здоров'я, транспорт, злочинність та забруднення [31].

Експерти дослідницького рейтингу Numbeo назвали міста світу з кращою якістю життя (Таблиця 2.2). Так, при формуванні рейтингу враховувалися

вартість нерухомості щодо доходів населення, індекс безпеки, охорони здоров'я, вартості життя, час руху транспорту та екологічна ситуація [31].

Таблиця 2.2. 10 міст з кращою якістю життя

Місце у світі	2019 р.	2021 р.
1	Канберра (Австралія)	Аделаїда (Австралія)
2	Ейндховен (Нідерланди)	Канберра (Австралія)
3	Ролі (США)	Веллінгтон (Нова Зеландія)
4	Аделаїда (Австралія)	Ролі (США)
5	Медісон (США)	Цюріх (Швейцарія)
6	Цюріх (Швейцарія)	Ейндховен (Нідерланди)
7	Брісбен (Австралія)	Медісон (США)
8	Веллінгтон (Нова Зеландія)	Колумбус (США)
9	Оттава (Канада)	Остін (США)
10	Колумбус (США)	Брісбен (Австралія)

2.4 Програма «Зелене місто»

Зростаючі темпи урбанізації означають зростаючий попит на основні товари та послуги, а місцевим адміністраціям стає все важче задовольнити потреби міського населення. Пандемія COVID-19 додала нових викликів, погіршивши умови для найбільш вразливих груп.

Головною метою Програми дій "Зелені міста" є підвищення добробуту людей за рахунок збільшення доступності та доступу до продуктів та послуг, що надаються зеленими насадженнями, включаючиміське та приміське лісове господарство, сільське господарство та за допомогою стійких продовольчих систем [18].

Основними бенефіціарами програми будуть мешканці міст у цільових містах, національні та субнаціональні уряди та різноманітні зацікавлені

сторони, що стосуються зелених насаджень, міського лісового господарства та міських сільськогосподарських та харчових систем.

Програма дій "Зелені міста" включає чотири компоненти, підтримку яких надаватиме ФАО:

1. Компонент «Сприятливе середовище» буде зосереджений на діях, що підтримують розробку оцінок ризиків та вразливості, обґрунтованих фактичними даними та всеохоплюючих політик, систем планування та управління на національному та субнаціональному рівнях для стимулювання інвестицій та сприяння інноваціям у стійких та зелених насадженнях та стійкій продовольчій системі

2. Дії для мегаполісів. Мегаполіси відіграють вирішальну роль у сприянні зростанню та багатству на національному рівні. Дії та підтримка ФАО будуть зосереджені на інноваціях та зелених технологіях для продовольчих систем та екологічної інфраструктури, вдосконалених системах розподілу їжі та харчових середовищах, поліпшенні управління відходами їжі та води та тому, як це все об'єднати за допомогою вдосконаленого містобудування та сільських міських зв'язків.

3. Дії для міст-посередників: вони відіграють головну роль у підключенні важливих сільських та міських районів до основних об'єктів та послуг. Дії та підтримка ФАО будуть зосереджені на балансі між зеленим та здоровим середовищем та продуктивністю, виробництвом місцевих продуктів харчування, зв'язками між виробниками та місцевими ринками, інноваційними агропереробними центрами та зеленими робочими місцями, ринками фермерів та круговою економікою.

4. Дії для малих міст: вони характеризуються доступністю землі, можливістю здорового харчування та близькістю та тісною взаємодією з місцем, де виробляється їжа.

Дії та підтримка ФАО будуть зосереджені на управлінні функціональними територіями, інноваціях та зелених технологіях для зелених інфраструктур та продовольчих систем, вдосконалених агропереробних

центрах та міських та сільських зв'язках, просуванні можливостей роботи поза фермою, зменшенні втрат продовольства та покращенні продовольства та води поводження з відходами [33].

Програма дій "Зелені міста" залучить 100 міст (15 столичних, 40 посередницьких та 45 малих міст) у 15 країнах протягом трьох років.

Основні технічні точки входу для дій на міському рівні включають зелені насадження, включаючи міське лісове господарство та міське та приміське сільське господарство, переробку та розподіл продуктів харчування, харчове середовище, а також поводження з продуктами харчування та іншими відходами. Вода та енергія також інтегровані як наскрізні питання. Загальний бюджет, необхідний для реалізації трирічного плану дій, фінансуватиметься за рахунок регулярних та позабюджетних ресурсів ФАО, а також відповідних країн та міст.

РОЗДІЛ 3.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА В КОНТЕСТІ ЦСР

3.1 Сталий розвиток міст та громад України та міста Києва в контексті ЦСР

Сталий розвиток – це багатовимірне явище, яке містить характеристики соціального, соціокультурного, економічного та екологічного розвитку. Складники забезпечення розвитку формуються на території регіону і залежать від процесів, що відбуваються на даній території та їх характеристик. Мова йде про стан економіки регіону, якість умов життя, обсяги забруднення довкілля, наявність матеріального підґрунтя для регіональної згуртованості у вигляді об'єктів культурної і природної спадщини, якість управління ресурсами території [22].

На законодавчому рівні цілі Сталого розвитку в Україні закріплені указом Президента України № 722/201930 вересня 2019 року.

Проблема забезпечення житлом гальмує мобільність робочої сили всередині країни, та призводить до створення трудонадлишкових або трудодефіцитних регіонів. Несприятливість середовища існування жителів населених пунктів поза межами їх житла може посилюватись внаслідок несистемного розвитку цих поселень.

В Україні інклюзивність стратегування місцевого розвитку суттєво посилилася з 2015 року, коли розгорнулася масштабна реформа децентралізації і об'єднання територіальних громад.

Якість життя населення регіону великою мірою залежить і від якості навколишнього середовища. Нерівномірне розміщення виробничого потенціалу по території країни та непоодинокі випадки надмірної територіальної концентрації шкідливих виробництв призводять до екологічної переваженості окремих регіонів [2].

Стратегічний підхід місцевої влади до збереження культурної та природної спадщини створює можливості для її комерційного використання як одного з джерел економічного зростання та створення робочих місць у регіоні.

Середня забезпеченість житлом у регіональному розрізі не демонструє в Україні великих відмінностей, за винятком Київської області, де середній показник (36.1 м²) у 1,5 рази перевищує середній показник по країні. Різниця житлової площі, що припадає на одну особу в регіоні-лідері (Вінницька область – 29,3 м²) регіоні-аутсайдері (Рівненська область – 22,0 м²), становить лише 7,3 м², тобто менше як третину. На цю різницю не впливають ні характер (сільський/міський), ні територіальне розташування регіону (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1. Забезпеченість житлом на 1 особу/домогосподарство, м², складено автором за [2]

	Ціль 11. Сталий розвиток міст та громад	
Завдання	11.1 Забезпечити доступність житла	
Індикатор	11.1.2 Забезпеченість житлом на 1 особу/домогосподарство, м ²	
	2015	>1/1<
Україна	22,9	
Київська обл.	36,1	1,58
Вінницька обл.	29,3	1,28
Рівненська обл.	22,0	0,96

Нерівномірність характеризує і територіальне розміщення об'єктів культурної і природної спадщини, в тому числі пам'яток ЮНЕСКО (Таблиця 3.2.). Зокрема, з 821 пам'ятки національного значення 181 припадає намісто Київ. Зі 7586 пам'яток місцевого значення 917 розташовано у Києві.

Таблиця 3.2 Кількість об'єктів культурної і природної спадщини, внесених до списку ЮНЕСКО, складено автором за [2]

	Ціль 11. Сталий розвиток міст та громад
Завдання	11.3 Забезпечити збереження культурної спадщини із залученням приватного сектору
Індикатор	11.3.1 Кількість об'єктів культурної і природної спадщини, внесених до списку ЮНЕСКО, на території регіону, одиниць
	2015
Україна	6
Закарпатська обл.	2
Львівська обл.	1
Хмельницька обл.	1
М. Київ	1

Найбільша концентрація пам'яток національного значення розташована у Чернігівській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Черкаській, Львівській областях (Таблиця 3.3.).

Таблиця 3.3. Кількість пам'яток національного значення, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, складено автором за [2]

	Ціль 11. Сталий розвиток міст та громад
Завдання	11.3 Забезпечити збереження культурної спадщини із залученням приватного сектору
Індикатор	11.3.2 Кількість пам'яток національного значення, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України на території регіону на 100000 га площі регіону
	2015 >1/1<

Україна	1,4	
М. Київ	216,51	н/п
Чернігівська обл.	2,54	1,87
Кіровоградська обл.	0,24	0,18

Найбільша концентрація місцевого значення у Дніпропетровській (1900 одиниць), Одеській (1022 одиниці), Харківській, Луганській та Тернопільській, а найменше пам'яток зосереджено у Кіровоградській області (Таблиця 3.4). Виділення пам'яток місцевого значення свідчить про роботу регіональних і міських громад, а також про рівень їхньої регіональної ідентичності [2].

Таблиця 3.4 Кількість пам'яток місцевого значення, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, складено автором за [2]

	Ціль 11. Сталий розвиток міст та громад	
Завдання	11.3 Забезпечити збереження культурної спадщини із залученням приватного сектору	
Індикатор	11.3.2-1 Кількість пам'яток місцевого значення, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України на території регіону на 100000 га площі регіону	
	2015	>1/1<
Україна	12,6	
М. Київ	1096,89	н/п
Дніпропетровська обл.	59,52	4,74
Волинська обл.	0,99	0,08

Розподіл джерел забруднення атмосферного повітря в Україні дуже локалізовано. Із 4521,3 тис. тон викидів майже половина припадає на 4

індустріальні області – Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку і Луганську. Відповідно це суттєво погіршує якість життя в цих регіонах, рівень громадського здоров'я, туристичну привабливість регіонів (Таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення, складено автором за [2]

	Ціль 11. Сталый розвиток міст та громад	
Завдання	11.3 Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т.ч. на довкілля міст, зокрема шляхом використання інноваційних технологій	
Індикатор	11.5.4-1. Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення, тис. тонн	
	2015	>1/1<
Україна	4521,3	
М. Київ	171	0,04
Донецька обл.	974,5	0,22
Чернівецька обл.	34,1	0,01

3.2 Тенденції сталого розвитку міста Києва. Концепція «KyivSmartcity»

Для переходу до сталого розвитку міста потрібно вироблення стратегічних установок, які враховують характер світових і національних тенденцій та очікуваних змін у суспільному житті, технологічних укладах, економіці і політиці; природно-кліматичні умови; життєві стандарти, технологічний, інтелектуальний та громадський потенціал міського населення, ресурсні можливості поселення; стан міського середовища. Це досягається в процесі стратегічного планування збалансованого (сталого) розвитку міста та виконання стратегічного плану. В базисі стратегічного плану повинен бути

гуманітарно-екологічний імператив, тобто принцип збереження та відновлення природи для нормальної життєдіяльності людей.

Концепції та програми сталого розвитку міст повинні спиратися на основні положення «Порядку денного на ХХІ ст.». Зокрема, для дослідження була обрана 11 Ціль збалансованого розвитку.

Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів

Глобальні цілі, визначені ООН:

11.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг і упорядкувати нетрі

11.2 До 2030 року забезпечити всім можливість користуватися безпечними, недорогими, доступними та екологічно стійкими транспортними системами на основі підвищення безпеки дорожнього руху, зокрема розширення використання громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливому становищі, жінок, дітей, інвалідів і літніх осіб

11.3 До 2030 року розширити масштаби відкритої для всіх і екологічно стійкої урбанізації та можливості для комплексного і сталого планування населених пунктів та управління ними на основі широкого участі в усіх країнах

11.4 Активізувати зусилля із захисту та збереження всесвітньої культурної і природної спадщини

11.5 До 2030 року суттєво скоротити кількість загиблих і постраждалих та значно зменшити прямий економічний збиток у вигляді втрат світового валового внутрішнього продукту внаслідок лих, у тому числі пов'язаних з водою, приділяючи особливу увагу захисту малозабезпечених і вразливих груп населення

11.6 До 2030 року зменшити негативний екологічний вплив міст у перерахунку на одну особу населення, в тому числі шляхом приділення особливої уваги якості повітря і видаленню міських та інших відходів

11.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та інвалідів

11.a Підтримувати позитивні економічні, соціальні та екологічні зв'язки між міськими, приміськими і сільськими районами на основі підвищення якості планування національного та регіонального розвитку

11.b До 2020 року значно збільшити кількість міст і населених пунктів, що прийняли та реалізують комплексні стратегії і плани, спрямовані на усунення соціальних бар'єрів, підвищення ефективності використання ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію до його зміни та здатність протистояти стихійним лихам, а також розробити й упровадити, відповідно до Сендайської рамкової програми зі зниження ризику лих на 2015–2030 роки, заходи з комплексного управління ризиками, пов'язаними з лихами, на всіх рівнях

11.c Надавати найменш розвиненим країнам сприяння, в тому числі шляхом фінансової та технічної допомоги, у будівництві екологічно стійких і міцних будівель з використанням місцевих матеріалів[29]

Національні завдання:

11.1 Забезпечити доступність житла

11.2 Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості

11.3 Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору

11.4 Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій

11.5 Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій

11.6 Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції [6].

Положення розвитку міста Києва закріплені у проекті **«Київ до 2025 року»**, що затверджено КМДА. Стратегією було визначено концептуальні бачення майбутнього образу міста Києва до 2025 року, Головні Стратегічні ініціативи та Пріоритети довгострокового розвитку міста Києва, а також секторів міського господарства (Додаток Б).

Принципи Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року:

- **Вимірність.** Ключовий принцип – усі цілі Стратегії мають чітке чисельне або якісне вираження, що дає можливість відстежувати прогрес реалізації та дисциплінує всіх виконавців.
- **Амбіційність.** Стратегія передбачає якісний прорив у розвитку міста та наближення показників стандартів життя до провідних східноєвропейських столиць.
- **Сталість.** Стратегія розвитку є довгостроковим проектом розвитку міста, який ґрунтується на засадах сталого розвитку, що дасть змогу передати місто майбутнім поколінням з ресурсною базою, яка забезпечить подальше підвищення стандартів життя.
- **Прагматичність/ практичність.** Положення Стратегії амбіційні, проте реалістичні та спрямовані на поліпшення конкретних параметрів якості життя киян.
- **Відкритість/ прозорість.** Під час розроблення Стратегії враховано думку всіх ключових зацікавлених сторін і насамперед мешканців міста [24]

07.08.2017 Розпорядженням КМДА схвалено концепцію «Київ Смарт Сіті 2020», яка покликана створити можливості для еволюції столиці, поєднуючи стратегічний підхід, технологічні досягнення та широке залучення громадськості. Концепція визначає основні шляхи для подальшого

інфраструктурного, технологічного та соціального розвитку міста й визначає новий вектор трансформації міського простору.

Фінансування завдань концепції здійснюватиметься у складі Комплексної міської цільової програми «Електронна столиця» та Програми інформатизації міста Києва на відповідні бюджетні роки. Основою збалансованого розвитку є проект Стійкого міста (SmartCity).

Стійке місто - це місто, спроектоване з урахуванням впливу на навколишнє середовище, населене людьми, які прагнуть мінімізувати споживання енергії, води та продуктів харчування, виключити нерозумне виділення тепла, забруднення повітря вуглекислим газом і метаном, а також забруднення води.

Ініціатива **KyivSmartCity** покликана з метою змінювати столицю, об'єднуючи киян, бізнес-спільноту, активістів та міську владу задля розвитку розумного міста. Діяльність ініціативи передбачає комплексні та глибокі зміни, як-от впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних сервісів, розробку нових стандартів енергоефективності та появу відкритої моделі відносин між громадою та місцевою владою. KyivSmartCity є інноваційною платформою для інфраструктурного, технологічного та соціального розвитку міста [7].

Робота ініціативи базується на принципах відкритих даних, розумного використання цифрових послуг та прозорого управління. Ми активно працюємо над розробкою та впровадженням онлайн-інструментів, аби кожен киянин вже сьогодні міг долучитися до творення інноваційних змін у своєму домі, громаді, країні.

Програма розвитку розумної інфраструктури KyivSmartCity.

- E-Dem, E-Gov (Е-петиції, бюджет участі, платформа E-Dem)
- SmartMobility (Міська велоінфраструктура, електротранспорт, транспортні сервіси)
- SmartUrban(програма захисту безпритульних тварин, інклюзивність міського простору)

- Розвиток інноваційного середовища (колективна розробка міських сервісів, кооперація з ІТ-спільнотою, проведення міських хакатонів, співпраця з академічними колами)
- SafeCity (встановлення камер відеофіксації, фіксація перевищення швидкісного режиму, встановлення тривожних кнопок)
- Освіта (Путівник розумного киянина, розробка навчальних платформ KSCSchool: академія кодування, Arduino, освітня програма по smartcityдля столичних шкіл)
- SmartEnvironment (екологічні ініціативи, екологічні сервіси, ЖКГ, енергоефективність)

Однією з перспектив проекту KyivSmartCity є проект **KyivSmartUrban**. Одним із проектів напрямку SmartUrban є програма захисту безпритульних тварин у місті Києві. Діяльність напрямку спрямована задля посилення безпеки домашніх та безпритульних тварин шляхом комунікаційної роботи з жителями міста, розробки та підтримки міських систем для ведення обліку тварин [34].

Результати роботи ініціативи KyivSmartcityу 2020 році.

Сфера безпеки: встановлено 7 тис. камер, які мінімізували кількість злочинів у місті. Криміногенна ситуація зменшилась на 37%. Також система відеоаналітики дозволяє розпізнавати обличчя і номерні знаки авто, що дозволило зменшити час пошуку злочинців.

Транспортна сфера: введено в експлуатацію понад 800 тис. електронних карток, що дало змогу майже відійти від використання жетонів у метро та білетів у наземному транспорті.

Освітня сфера: запроваджено систему електронної освіти. З вересня 2020 року у рамках ініціативи було створено загальнодержавну комунікаційно-освітню платформу KyivSmartCitySchool; удосконалено сервіс електронної реєстрації дітей в дошкільні заклади столиці

Цифрові сервіси концепції: «Портал відкритих даних», «Єдиний веб-портал», Громадський бюджет, Е-петиції до Київради, «Відкритий бюджет», Електроні державні закупівлі, Контактний центр міста Києва, ІАС «Майно», GPS-трекери, Запис у дитячий садок, Онлайн запис до лікаря, Кабінет мешканця, Реєстр домашніх тварин.

Проекти KyivSmartCity:KyivSmartCitySchool, KyivSmartCityHub, KyivSmartCityForum, Безпечне місто, безконтактний прохід у метро, Визначення часу прибуття транспорту, Путівник розумного киянина, Акселератор міських проєктів, Е-квиток, KyivUrbanAtlas [7].

3.3 Проблеми та перспективи збалансованого розвитку міста Києва

Стратегічне бачення міста, згідно проєкту:

- Динамічне, стимулює інновації
- Відкрите для бізнесу
- Комфортне, підвищує якість життя
- Зелене та збалансоване
- Зрозуміле, із прозорим управлінням
- Kyiv Smart City
- Унікальне, зберігає свою самобутність

Стратегічні цілі:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності м. Києва
2. Підвищення комфорту життя мешканців м. Києва.
3. Збереження історичної самобутності та розвиток культури ум. Києві

Результати аналізу сильних і слабких сторін Києва, а також можливостей та загроз свідчать про наявність потенціалу розвитку міста (Додаток В).

15 березня 2019 року за підсумками підписаного меморандуму з Київською міською державною адміністрацією (КМДА) за підтримки ЄБРР була розроблена дорожня карта, яка допоможе поліпшити екологічну ситуацію в столиці, комфорт і умови життя в столиці.

Як зазначається, місто планує скористатися цією програмою для реалізації проектів з оновлення парку комунальних підприємств (КП) «Київпаstrанс» і «Київський метрополітен» новими автобусами, тролейбусами і вагонами метро, а також комплексної реконструкції трамвайної лінії і зупинки «Контрактова площа» і капітального ремонту мосту метро.

Кредитний комітет ЄБРР затвердив концепції проектів на орієнтовну загальну вартість в 320 млн євро.

В рамках програми «Зелені міста» ЄБРР надає містам-партнерам підтримку в розробці і реалізації плану дій (GreenCityActionPlan) і допомогу у визначенні інвестиційних програм і отриманні донорської допомоги. Зокрема, в дорожніх картах прописуються заходи щодо поліпшення муніципальної інфраструктури, якості повітря, чистоти і доступності земельних і водних ресурсів, зелених зон[10].

ВИСНОВОК

Сталий розвиток – це модель функціонування системи із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми протягом визначеного проміжку часу.

Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені у 1992 році Самміті Землі (Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку) у Ріо-де-Жанейро. Ця конференція розглядала оточуюче середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні області

Нормативно-правову базу Сталого розвитку складають:

- Конвенції Ріо 1992 року, зокрема, Рамкова конвенція про зміну клімату, Конвенція про боротьбу з опустелюванням,
- Декларація Ріо з навколишнього середовища та розвитку (1992),
- Програма дій «Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21) (2002),
- Цілі розвитку тисячоліття (2000),
- Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку (2002), Ріо+ 20. Майбутнє, якого ми прагнемо (2012),
- Резолюція A/RES/70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030».

Зокрема, на Порядку денному було визначено 17 глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року.

Сталий розвиток міст та спільнот був визначений як одна з 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) і має бути досягнений завдяки Цілі 11: Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку та адаптувала для себе глобальні цілі з урахуванням специфіки національного розвитку.

Сталий розвиток міст – є процесом постійного перетворення якісних та кількісних характеристик регіональної соціо-еколого-економічної (СЕЕ) системи, спрямованої на досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям, що забезпечує при цьому добробут нинішніх та майбутніх поколінь з дотриманням врівноваженості, збалансованості, гармонійності, стабільності, конкурентоспроможності та безпеки міста.

Програма ООН-ХАБІТАТ - програма ООН по сприянню сталому розвитку населених пунктів, заснована в 1978 році.

Залежно від рівня соціально-економічних систем сталий розвиток може розглядатись у глобальних, регіональних, національних та локальних рамках.

Міста відіграють ключову роль як рушійна сила розвитку економіки на регіональному рівні; являються осередком більшості робочих місць, компаній, підприємств, закладів інфраструктури; є центром інновацій, підприємництва та економічного зростання.

Критеріями забезпечення сталого розвитку міста є підвищення рівня комфортності життя його населення, формування життєзабезпечення міста, що впливає на якість життя населення. Соціальна складова сталого розвитку має комплекс заходів, пов'язаних із покращенням умов життя, розвитком соціальної, транспортної, комунікаційної та комунальної інфраструктури. Реалізація економічної складової передбачає збільшення обсягів виробництва, створення нових робочих місць, забезпечує зростання доходів населення, ліквідацію бідності та зростання рівня життя. Реалізація екологічної складової сталого розвитку забезпечує збереження невідновлювальних ресурсів, життєздатність міського середовища.

До прикладу, європейський досвід досягнень Сталого розвитку є важливими для досягнення сталого розвитку в Україні.

Розвиток міста і місцевого самоврядування в контексті розбудови Європи на принципах демократії та децентралізації влади, спирається на Європейську Хартію місцевого самоврядування.

Важливим аспектом є програмний документ Європа-2020 «Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання», де одним із пріоритетів сталого розвитку визначається «стале зростання через сприяння більш ефективному використанню ресурсів, розвитку збільшенню екологічності та конкурентоспроможної економіки». В основу реалізації стратегії сталого розвитку регіонів і міст ЄС через інструмент Спільної регіональної політики, покладено низку документів, розроблених та прийнятих як складові частини національного законодавства країн-членів

Для досягнення цілей сталого розвитку міста необхідно об'єктивно оцінити ситуацію в міській економіці, інфраструктурі, соціальній сфері та екології. Не менш важливим є дотримання цілей, для чого вкрай необхідними стають стандарти ISO, зокрема стандарт **ISO 37101**, що допомагає визначити свої цілі сталого розвитку та реалізувати стратегії їх досягнення.

Окрім запропонованої методики існує система індикаторів сталого розвитку. Вони представлені як показники, які характеризують зміни стану соціально-економічної сфери та навколишнього середовища у часі і тим самим вказують можливі напрямки подальшого розвитку.

Виділяють два підходи до побудови індексів та індикаторів:

- Побудова системи індикаторів, за допомогою яких можна робити висновки про окремі аспекти розвитку: екологічних, соціальних, економічних і ін.
- Побудова інтегральних, агрегованих індексів, за допомогою яких можна комплексно оцінювати розвиток країни (або регіону).

Системи індикаторів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) поділяються на кілька типів: група екологічних показників, галузевих показників та група показників, що виводяться з природоохоронної звітності.

Одним із індикаторів ОЕСР є модель «тиск-стан-реакція». Модель ТСР працює таким чином: людина своєю діяльністю завдає «тиск» на навколишнє середовище і змінює кількість і якість природних ресурсів («стан»); суспільство реагує на ці зміни шляхом зміни державної політики, змінами громадської свідомості і поведінки («реакція на тиск»). Перевагою запропонованої системи індикаторів сталого розвитку регіону є те, що включені в неї показники можуть відбити вплив антропогенного навантаження не тільки на екосистему регіону, а й на господарську діяльність

Для оцінки сталого розвитку у містах світу найпопулярніші консалтингові компанії світу щороку проводять оцінку якості життя населення за різними характеристиками. Найбільш відомими компаніями є Mercer, PWC, KnightFrank, Numbeo. Так, згідно даних Numbeo у 2021 році п'ятірку кращих міст за якістю життя посіли Аделаїда (Австралія), Канберра (Австралія), Веллінгтон (Нова Зеландія), Ролі (США), Цюрих (Швейцарія).

Зростаючі темпи урбанізації означають зростаючий попит на основні товари та послуги, а місцевим адміністраціям стає все важче задовольнити потреби міського населення, тому Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) була запропонована програма «Зелені міста». Головною метою програми є підвищення добробуту людей за рахунок збільшення доступності та доступу до продуктів та послуг, що надаються зеленими насадженнями, включаючи міське та приміське лісове господарство, сільське господарство та за допомогою стійких продовольчих систем.

На законодавчому рівні цілі Сталого розвитку в Україні закріплені указом Президента України № 722/2019 30 вересня 2019 року.

Положення розвитку міста Києва закріплені у проекті «**Київ до 2025 року**», що затверджено КМДА. Стратегією було визначено концептуальні бачення майбутнього образу міста Києва до 2025 року, Головні Стратегічні ініціативи та Пріоритети довгострокового розвитку міста Києва, а також секторів міського господарства.

Пріоритети розвитку міста Києва:

1. Найкомфортніше для проживання місто України, яке вирішує нагальні проблеми швидко та ефективно та бачить своїм основним пріоритетом підвищення якості сервісу для мешканців.
2. Київ – «відкрите місто», національний та регіональний центр тяжіння
3. Поліцентричний характер розвитку – створення нових центрів міської активності
4. Розвиток сфери послуг та інноваційних галузей економіки з високою доданою вартістю
5. Сталий розвиток – баланс економічної, соціальної та екологічної складових

07.08.2017 Розпорядженням КМДА схвалено концепцію «Київ Сمارт Сіті 2020», яка покликана створити можливості для еволюції столиці, поєднуючи стратегічний підхід, технологічні досягнення та широке залучення громадськості.

За результатами роботи ініціативи KyivSmartCity у 2020 році було впроваджено зміни у різних сферах життєдіяльності населення. Зокрема, у сфері безпеки є позитивні зрушення – криміногенність знизилась на 37% завдяки встановленню 7 тисяч відеокамер, які здатні розпізнавати обличчя та номерні знаки. Також, значний прогрес можна помітити у транспортній сфері. Командою було ініційовано введення в експлуатацію понад 800 тис. електронних карток, що дало змогу майже відійти від використання жетонів у

метро та білетів у наземному транспорті. В освітній сфері з вересня 2020 року у рамках ініціативи було створено загальнодержавну комунікаційно-освітню платформу KyivSmartCitySchool, що в умовах пандемії стало надзвичайно важливим завданням. Також, ініціативою KyivSmartCity запроваджено цифрові сервіси, серед яких KyivSmartCityHub, KyivSmartCityForum, Безпечне місто, безконтактний прохід у метро, Визначення часу прибуття транспорту, Путівник розумного киянина, Акселератор міських проєктів, Е-квиток, KyivUrbanAtlas.

Зважаючи на позитивну динаміку важливо пам'ятати і про слабкі сторони та можливі загрози у досягненні цілей. Київ має значний потенціал розвитку ринку послуг, є місцем найбільшої концентрації капіталу і ресурсів у країні. Проте можливість збільшення надходжень до міського бюджету може бути зруйнована недостатньою прозорістю влади та тіньовою економікою. Київ є одним із найзеленіших міст Європи, що в одночасно представляє собою незабудовані території, загрозою для яких є хаотична та незаконна забудова. Наразі, однією із соціальних проблем міста та країни в цілому є «відтік умів», при умові високої концентрації науково-дослідницького персоналу. Проблемою є відсутність чіткого фокусу на розвиток пріоритетних галузей та неактуальність освітніх програм. У майбутньому це може загрожувати відсутністю кадрового забезпечення для зростаючих галузей. Також, Київ є культурним центром України, проте у місті недостатньо заохочується активний та здоровий спосіб життя, що загрожує хворобами населення. У порівнянні з іншими столицями Європи, у Києві відносно невисока вартість життя.

Подальший належний розвиток міста можливий при активному сприянні вдосконалення всіх сфер життя міста, правильному позиціюванні на міжнародній арені та при збереженні історичної складової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти / [наук. кер. проекту М. З. Згуровський]; Світ. центр даних з геоінформатики та сталого розв., Ін-т приклад. систем. аналізу НАН України і МОН України. - К.: НТУУ "КПІ", 2010
2. Вимірювання досягнення цілей Сталого розвитку регіонами України: Вибір індикаторів та визначення базових рівнів, 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Anna/Downloads/SDGs%2520baseline%2520assessment UKR.pdf](file:///C:/Users/Anna/Downloads/SDGs%2520baseline%2520assessment%20UKR.pdf)
3. Глобальні та національні цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/sustianable-cities-and-communities>
4. Декларація тисячелеття Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml
5. Доповідь Хабітат-ІІ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>
6. Індикатори Сталого Розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25449/2/MNTK_2018_2018_Kyrych N-Indicators_of_sustainable_304-305.pdf](http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25449/2/MNTK_2018_2018_Kyrych_N-Indicators_of_sustainable_304-305.pdf)
7. Ініціатива KyivSmartCity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kyivsmartcity.com/initiative/>
8. Історія формування концепції Сталого Розвитку та її соціально-екологічна місія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isdc.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/2>

9. Йоханнесбургська декларація по
устойчивому розвитку [Електронний ресурс] . – Режим
доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/decl_wssd.pdf
10. Київ приєднався до проекту ЄБРР «Зелені міста» [Електронний
ресурс] . – Режим доступу: <https://mind.ua/news/20194893-kiyiv-priednavsya-do-proektu-ebrr-zeleni-mista>
11. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992
року [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/CBD.pdf>
12. Міста можливостей-7. Офіційний сайт PwC-Україна [Електронний
ресурс] . – Режим доступу: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2016/cities-of-opportunity.html>
13. Моніторинг соціально-економічного розвитку м. Києва за січень
2019 року [Електронний ресурс] . – Режим
доступу: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2019/4/2/Dovidka_cichen_2019.pdf
14. Названо міста світу з найвищою якістю життя [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <https://travel.tochka.net/ua/12572-nazvany-goroda-mira-s-luchshim-kachestvom-zhizni-v-reyting-popali-pyat-ukrainskikh/>
15. Організаційно-економічні засади управління сталим розвитком
міста: автореф. дис. канд. екон. наук / Войчук. в. ; Східноєвроп. нац. ун-т ім.
Лесі Українки. - Луцьк, 2018. - 20 с. – Режим доступу: https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/Dysertatsiya_Vojchuk_CN1.pdf
16. Особливості оцінки екологічного регулювання земельних відносин
щодо охорони та відтворення земель населених пунктів для забезпечення
сталого розвитку / З. В. Герасимчук, А. І. Крисак // Економічні науки. Серія :
Регіональна економіка. - 2016. - Вип. 13. - С. 94-111. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2016_13_9
17. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М.
Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, В.Я. Коваль, О.С. Новоторов,
М.М. Паламарчук. – Київ, РВПС України. 1999. – 716 с.

18. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]: закон України № 2818-VI від 21.12.2010 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

19. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/UNFCCC.pdf>

20. Резолюція, прийнята Генеральною Ассамблеєю 25 сентября 2015 года [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf

21. Рейтинг лучших городов по версии Mercer: Киев на 173 месте среди 231 [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://focus.ua/world/423305-rejting-luchshix-gorodov-po-versii-mercera-kyiv-na-173-meste-sredi-231.html>

22. Сталий розвиток для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/printsiipi/>

23. Сталий розвиток. Ключові світові події в формуванні моделі сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvitok.html>

24. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року – Київська міська державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://old.kyivcity.gov.ua/files/2016/11/9/Kyiv-City-Strategy-2025-Project.pdf>

25. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В.Г. Потапенко – К.: НІСД, 2012. – 360 с.

26. Украина в глобальных измерениях устойчивого развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua>

27. Устойчивое развитие города. Вопросы теории и методика оценки. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/ustoychivoe-razvitie-goroda-voprosy-teorii-i-metodika-otsenki/viewer>

28. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

29. Цілі Сталого Розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>

30. Ще раз про сталий розвиток [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/ourperspective/ourperspectivearticles/2017/06/07/revisiting-sustainable-development-.html>

31. CostofLiving. Numbeo, Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.numbeo.com/cost-of-living/>

32. Goal 11: sustainablecitiesandcommunities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/sdg/SDG11.html?showstandards#section-projects>

33. FAO GreenCitiesInitiative – Greencitiesactionprogramme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/3/cb0848en/cb0848en.pdf>

34. KyivSmartUrban [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://www.kyivsmartcity.com/kyiv-smart-urban/>

35. Sustainabledevelopmentgoals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/sdgs.html>

36. Qualityoflivingcityranking. Офіційний сайт Mercer [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://mobilityexchange.mercer.com/Insights/quality-of-living-rankings>

ДОДАТКИ

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ЗАВДАННЯ (ДОДАТОК А)

ЦІЛЬ №11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів.

11.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг і упорядкувати нетрі

11.2 До 2030 року забезпечити всім можливість користуватися безпечними, недорогими, доступними та екологічно стійкими транспортними системами на основі підвищення безпеки дорожнього руху, зокрема розширення використання громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливому становищі, жінок, дітей, інвалідів і літніх осіб

11.3 До 2030 року розширити масштаби відкритої для всіх і екологічно стійкої урбанізації та можливості для комплексного і сталого планування населених пунктів та управління ними на основі широкого участі в усіх країнах

11.4 Активізувати зусилля із захисту та збереження всесвітньої культурної і природної спадщини

11.5 До 2030 року суттєво скоротити кількість загиблих і постраждалих та значно зменшити прямий економічний збиток у вигляді втрат світового валового внутрішнього продукту внаслідок лих, у тому числі пов'язаних з водою, приділяючи особливу увагу захисту малозабезпечених і вразливих груп населення

11.6 До 2030 року зменшити негативний екологічний вплив міст у перерахунку на одну особу населення, в тому числі шляхом приділення особливої уваги якості повітря і видаленню міських та інших відходів

11.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та інвалідів

11.a Підтримувати позитивні економічні, соціальні та екологічні зв'язки між міськими, приміськими і сільськими районами на основі підвищення якості планування національного та регіонального розвитку

11.b До 2020 року значно збільшити кількість міст і населених пунктів, що прийняли та реалізують комплексні стратегії і плани, спрямовані на усунення соціальних бар'єрів, підвищення ефективності використання ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію до його зміни та здатність протистояти стихійним лихам, а також розробити й упровадити, відповідно до Сендайської рамкової програми зі зниження ризику лих на 2015–2030 роки, заходи з комплексного управління ризиками, пов'язаними з лихами, на всіх рівнях

11.c Надавати найменш розвиненим країнам сприяння, в тому числі шляхом фінансової та технічної допомоги, у будівництві екологічно стійких і міцних будівель з використанням місцевих матеріалів

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА (ДОДАТОК Б)

1	Найкомфортніше для проживання місто України, яке вирішує нагальні проблеми швидко та ефективно та бачить своїм основним пріоритетом підвищення якості сервісу для мешканців.	<ul style="list-style-type: none"> • Орієнтація на споживача • Створення комфортного публічного простору • Доступна та надійна інфраструктура • Реалізація знакових інфраструктурних проєктів з метою забезпечення комфорту жителів • Високоякісний сервіс • Орієнтація на європейські стандарти • Діалог влади з громадою та бізнесом
2	Київ – «відкрите місто», національний та регіональний центр тяжіння	<ul style="list-style-type: none"> • Високооплачувані робочі місця • Зручне транспортне сполучення • Легкість реєстрації бізнесу • Першокласна освіта • Активна співпраця з прилеглими громадами
3	Поліцентричний характер розвитку – створення нових центрів міської активності	<ul style="list-style-type: none"> • Пріоритетність створення нових робочих місць у віддалених від центру районах міста • Обмеження будівництва в історичному центрі • Зручна та якісна інфраструктура в кожному районі міста • Впровадження сучасних принципів забудови та планування розвитку територій міста
4	Розвиток сфери послуг та інноваційних галузей економіки з високою доданою вартістю	<ul style="list-style-type: none"> • Інноваційна інфраструктура для «точок зростання» • Дерегуляція підприємницької діяльності • Рівні та прозорі умови ведення бізнесу

		<ul style="list-style-type: none"> • Захист інвестицій • Економічні стимули для залучення роботодавців • Кооперація між бізнесом та НДІ • Протидія корупції • Просування ділового потенціалу міста
5	Сталий розвиток – баланс економічної, соціальної та екологічної складових	<p>Збалансована структура бюджетних видатків (витрати розвитку та витрати споживання)</p> <p>Інвестиції в активи, які генеруватимуть майбутній дохід</p> <p>Екологічно чисте та зелене місто</p>

SWOT-АНАЛІЗ МІСТА КИЄВА (ДОДАТОК В)

<p>СИЛЬНІ СТОРОНИ (STRENGTHS)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Соціально-економічний, політичний та освітньо-науковий центр країни ▪ Місце найбільшої концентрації капіталу і ресурсів у країні ▪ Високий рівень кваліфікації спеціалістів (значна частка з вищою освітою) ▪ Висока концентрація науково-дослідного персоналу ▪ Відносно невисока вартість життя у порівнянні з іншими столицями Східної Європи ▪ Київ – одне з найзеленіших міст Європи 	<p>СЛАБКІ СТОРОНИ (WEAKNESSES)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатня прозорість органів влади ▪ Високий рівень бюрократичних перешкод, які гальмують розвиток бізнесу ▪ Зношена інженерна та транспортна інфраструктура ▪ Відсутність чіткого фокусу на розвитку пріоритетних галузей ▪ Неконтрольована та хаотична забудова, що призводить до втрати історичного обличчя міста ▪ Слабко диференційована база надходжень до міського бюджету ▪ Недостатня популярність активного та здорового способу життя
<p>МОЖЛИВОСТІ (OPPORTUNITIES)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Можливість збільшення надходжень до міського бюджету шляхом виводу економіки з тіні ▪ Значний потенціал розвитку ринку послуг ▪ Безпосередня близькість до ЄС та вільний візовий режим для країн ЄС з боку України ▪ Значний нереалізований туристичний потенціал, включаючи велику культурно-історичну спадщину міста ▪ Наявність територій міста, які нині використовуються неефективно, зокрема занедбаних промислових і відомчих зон ▪ Впровадження антикорупційних та дерегуляційних реформ ▪ Проєвропейський та демократичний вектор розвитку 	<p>ЗАГРОЗИ (THREATS)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Непередбачуваність економічної та політичної ситуації в країні ▪ Відсутність належного позиціонування та просування міста у світі ▪ Недотримання пріоритетів розвитку та розподілу відповідальності при реалізації Стратегії ▪ Недосконалість роботи державних регуляторних механізмів (непрозорі процедури надання ресурсів, відсутність інформації тощо) ▪ Погіршення стану здоров'я мешканців ▪ Неактуальність освітніх програм, відсутність кадрового забезпечення для зростаючих галузей ▪ Тенденція до зростання рівня злочинності